

Azərbaycan Respublikası Vergilər Nazirliyinin

Tədris Mərkəzi

“Cinayət Məcəlləsinin vergitutma ilə bağlı müddəaları”
mövzusu üzrə

TƏLİM MATERİALI

Dinləyicilər: kiçik və orta menecerlər (mütəxəsislər)

Təhsil alma forması: əyani

Tədris müddəti: 4 saat

Müəllif: Zahir Babayev Ağasəf, Vergi qanunvericiliyi və təsərrüfat hüququ kafedrasının dosenti

Tədrisin məqsədi: Dinləyicilərin Cinayət Məcəlləsinin vergitutma ilə bağlı müddəaları mövzusunun mənimsənilməsinə nail olunmasıdır.

Bakı 2018

Mövzunun planı:

1. Cinayət hüququnun anlayışı, funksiyası, predmeti, metodu və prinsipləri;
2. Cinayətin obyektivi və obyektiv cəhəti, subyektivi və subyektiv cəhəti
3. Vergi hüquq pozuntusu tərkibinin üsürləri;
4. Qanunsuz sahibkarlıq, yalançı sahibkarlıq, vergi ödəməkdən yayınma vergi cinayətləri kimi;
5. Aksiz markası ilə markalanmalı olan məhsulları (malları) belə marka olmadan satma, satış məqsədi ilə saxlama, istehsal binasının hüdudlarından kənara çıxarma və ya idxal etmə vergi cinayətləri kimi;
6. Nəzarət sualları
7. Müstəqil öyrənmə üçün tapşırıqlar
8. Ədəbiyyat

Vergi sahəsinin cinayət – hüquqi mühafizəsi

Vergi qanunvericiliyinin pozulmasına görə mövcud olan məcburiyyət tədbirlərini iki kateqoriyaya bölmək olar. Birincisi, vergi öhdəliklərinin yerinə yetirilməməsi və vergilərin vaxtında və tam şəkildə ödənilməməsi nəticəsində büdcəyə vurulan ziyanla bağlı Azərbaycan Respublikasının Vergi Məcəlləsi və İnzibati Xətalər Məcəlləsi ilə nəzərdə tutulan maliyyə sanksiyaları və inzibati cərimələrdir.

Məcburiyyət tədbirlərinin ikinci kateqoriyasına isə xeyli və külli miqdarda vergiləri ödəməkdən yayındırmağa görə nəzərdə tutulan cəza tədbirləri aiddir ki, bunlar da Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsi ilə tənzimlənir. 2000-ci ildə qəbul olunmuş Cinayət Məcəlləsində vergiləri ödəməkdən yayınma əməlləri ilə bağlı yalnız üç maddə - «Qanunsuz sahibkarlıq» (192-ci maddə), «Yalançı sahibkarlıq» (193-cü maddə) və «Vergi ödəməkdən yayınma» (213-cü maddə) nəzərdə tutulduğu halda, 20 iyun 2003-cü ildə yeni bir maddə - «Aksiz markası ilə markalanmalı olan məhsulları (malları) belə marka olmadan xeyli miqdarda satma, satış məqsədi ilə saxlama, istehsal binasının hüdudlarından kənara çıxarma və ya idxal etmə» (213-1-ci maddə) və 31 may 2007-ci ildə «Saxta aksiz markalarını hazırlama, əldə etmə və ya satma» (205-1-ci maddə) maddələri qəbul olunmuşdur. Cinayət Məcəlləsi ilə (maddə 213) xeyli miqdarda vergiləri və ya məcburi dövlət sosial sığorta haqlarını ödəməkdən yayınma cinayətinə görə yüksək cəza həddi 3 il müddətə azadlıqdan məhrumetmə nəzərdə tutulmuşdur. Eyni əməllər mütəşəkkil dəstə tərəfindən və ya külli miqdarda törədildikdə yüksək cəza həddi kimi 7 il müddətə azadlıqdan məhrumetmə nəzərdə tutulmuşdur. Məcəllənin tələblərinə görə, vergiləri

ödeməkdən yayınma cinayətini ilk dəfə törətmiş şəxs vurulmuş ziyanı tamamilə ödədikdə cinayət məsuliyyətindən azad olunur.

Müqayisə üçün qeyd etmək olar ki, Rusiya Federasiyasının Cinayət Məcəlləsində külli miqdarda vergiləri ödeməkdən yayınma cinayətinə görə 2 ilədək azadlıqdan məhrumetmə cəzası nəzərdə tutulmuşdur. Xüsusilə külli miqdarda vergiləri ödeməkdən yayınma cinayətinə görə yüksək cəza həddi kimi 6 il azadlıqdan məhrumetmə nəzərdə tutulur. Hər iki maddənin «qeyd» hissələrini müqayisə etsək, görürük ki, bizim ölkədə cinayət əməlini ilk dəfə törətmiş şəxs yalnız ödeməkdən yayındırdığı məbləği (Vergi Məcəlləsi ilə nəzərdə tutulmuş cərimə sanksiyaları və faizlər istisna olmaqla) ödədiyi halda cinayət məsuliyyətindən azad olunur. Rusiyada isə şəxsin cinayət məsuliyyətindən azad olunması üçün ödeməkdən yayındırdığı məbləğin tam şəkildə, yəni Vergi Məcəlləsi ilə nəzərdə tutulmuş cərimə sanksiyaları və faizlər daxil olmaqla ödənilməsi tələb olunur.

Təcrübə göstərir ki, istintaqı aparılan cinayət işləri üzrə cinayət məsuliyyətindən azad olunmaq üçün şəxs yalnız yayındırılmış vergi məbləğini dövlət büdcəsinə ödəməklə cinayət təqibindən azad olur. Bununla belə, ödənilməkdən yayındırılmış vergilərdən əlavə, cinayət işləri üzrə Vergi Məcəlləsinin tələblərinə uyğun olaraq hesablanmış cərimə sanksiyaları və faizlərin ödənilməsi mülki qanunvericiliklə müəyyənləşdirildiyindən, vergi ödəyiciləri tərəfindən belə ödəmələr qəsdən uzadılır və əksər hallarda ödənilməmiş qalır.

Qeyd olunanları nəzərə alaraq bu sahədə qanunvericiliyin daha da təkmilləşdirilməsi və ümumiyyətlə, vergiləri ödeməkdən yayınma əməlləri ilə bağlı cinayətlərə görə cəzaların daha da sərtləşdirilməsi məsələsinə baxmağa ehtiyac vardır.

Cinayət hüququ - ingilis dilində criminal law, latın dilində crimen sözündən olub, «cinayətdən ibarət»mənanı versə də, əslində bu anlayış «cinayət haqqında hüquq» kimi müstəqil mənə altında işlədilir.

Bəzi ölkələrdə «Cinayət hüququ» əvəzinə «Cəza hüququ» - Penal law ifadəsi işlədilir . «Cəza» sözü latın mənşəli poena sözündəndir. İkinci formada qeyd olunan anlayış «Cəza hüququ» kimi işlədilsə də, əslində «Cəza haqqında hüquq» kimi anlanılır.

Müasir dünya dövlətlərinin hər birinin hüquq sistemində, hüququn başqa sahələri ilə yanaşı cinayət hüququ da daxildir.

Cinayət hüququ vahid hüquq sisteminin müstəqil sahəsi kimi cinayət məsuliyyətinin prinsiplərini və əsaslarını, cinayət sayılan əməllərin dairəsini, cinayətə görə tətbiq edilən cəzanın növlərini və həddini, cinayət məsuliyyətindən və cəzadən azad etmənin şərtlərini müəyyən edən, dövlət hakimiyyətinin ali orqanı – Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi tərəfindən qəbul edilən hüquq normalarının məcmusudur.

Azərbaycan Respublikasının cinayət qanunvericiliyi, Cinayət Məcəlləsinin 1-ci maddəsinin göstərişinə görə, ancaq Azərbaycan Respublikasının qüvvədə olan Cinayət Məcəlləsindən ibarətdir.

Cinayət hüququnun sistemi və vəzifələri. Cinayət hüququ Ümumi və Xüsusi hissələrdən ibarətdir. Cinayət hüququnun Ümumi hissəsi – cinayət hüququnun vəzifə və prinsipləri, cinayət məsuliyyətinin əsaslarını, cinayət qanununun məkana və zamana görə, şəxslərin dairəsinə görə qüvvəsini, cinayət anlayışını, təqsir və onun formalarını, anlaqlılıq və anlaqsızlığı, cinayətin mərhələlərini, cinayətdə iştirakçılığı, əməlin ictimai təhlükəliliyini istisna edən halları, cinayətlərin çoxluğunu nəzərdə tutan normalardan ibarətdir. Cinayət hüququnun Xüsusi hissəsinin normalarında ayrı – ayrı cinayət növlərini xarakterizə edən konkret cinayət tərkibləri və belə əməlləri törətməyə görə tətbiq edilən sanksiyalar nəzərdə tutulur.

Cinayətin obyekt – kriminal qəsdlərdən qorunan ictimai münasibətlərdir. Cinayətin obyektinin cinayətin tövsifi üçün, cinayətin xarakterinin və təhlükəlik dərəcəsinin müəyyən edilməsi üçün mühüm əhəmiyyəti vardır. Cinayət hüquq elmi cinayətin obyektinin üç növünü – ümumi obyekt, xüsusi obyekt və bilavasitə obyekt müəyyən edir.

Ümumi obyekt– cinayət qanunu ilə kriminal qəsdlərdən qorunan sosial əhəmiyyətli dəyərlərin, mənafehlərin, sərvətlərin məcmusudur.

Xüsusi obyekt – cinayət hüquq normaları ilə qorunan, bir biri ilə qarşılıqlı əlaqədə olan bircinsli ictimai münasibətlər qrupudur. Xüsusi obyekt bircinsli cinayətlərin qəsd etdiyi ümumi obyektin hissəsidir. Xüsusi obyekt sosial əhəmiyyətli dəyərlərin, maraqların və sərvətlərin müəyyən sahəsidir.

Bilavasitə obyekt – konkret cinayətin yönəldiyi xüsusi obyektin hissəsidir.

Cinayətin predmeti – qəsdin yönəldiyi obyektin elementidir. İctimai münasibətlərin subyektləri, onların fəaliyyəti, dəyərlər ictimai münasibətlərin elementləri hesab edilir.

Cinayətin subyekti – ictimai – təhlükəli əməli törədən və buna görə qanunauyğun cinayət məsuliyyəti daşımaq qabiliyyəti olan şəxsdir. Cinayətin subyekti – qanunla müəyyən edilən yaş həddinə çatmış, fiziki, anlaqlı şəxs ola bilər. Subyektin «fiziki şəxs» əlamətinə görə cinayəti ancaq insan törədə bilər. Hüquqi şəxslər (idarə və müəssisələr, kollektiv, insan birlikləri və s.) əşyalar, heyvanlar cinayətin subyekti ola bilməz.

Qüvvədə olan cinayət qanunvericiliyinin 20-ci maddəsinə əsasən respublikanın 16 yaşına çatmış vətəndaşlar, respublikanın ərazisində yaşayan vətəndaşlığı olmayan şəxslər, habelə əcnəbilər cinayətin subyekti ola bilər.

Bəzi cinayətlərə, xüsusən məişət zəminində baş verən cinayətlərə görə məsuliyyət 14 yaşdan yaranır. Cinayət Məcəlləsinin 20-ci maddəsinin 2-ci hissəsində törədilməsinə görə 14 yaşdan məsuliyyət yaradan cinayətlərin qəti siyahısı verilmişdir.

Cinayətin subyektinə həm də xüsusi subyekt ünsürü daxildir. Xüsusi subyekt təqsirkarın qulluq mövqeyi, peşəsi və başqa xüsusiyyətləri ilə bağlı olur. Qanunvericilik bəzi hallarda məsuliyyəti daşıyan subyektlərin dairəsini xüsusi subyekt əlamətinin köməyi ilə konkretləşdirir.

Cinayətin subyektinin digər əlaməti cinayətin törədən şəxsin anlaqlı olmasıdır. Anlaqlılıq şəxsin yol verdiyi əməlin kriminal xarakterinə dərk etməsini və öz hərəkətlərini idarə etmək qabiliyyətinə malik olmasını nəzərdə tutur.

II

Vergi cinayətlərinin ümumi xarakteristikası

Vergi cinayətləri.

Qanunsuz sahibkarlıq:

Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyi ilə müəyyən edilmiş qaydada dövlət qeydiyyatına alınmadan və ya xüsusi razılıq (lisenziya) tələb olunduğu halda belə razılıq (lisenziya) almadan, həmçinin lisenziyalaşdırılma şərtlərinin pozulması ilə və ya xüsusi icazə olmadan mülki dövriyyəsi məhdudlaşdırılmış əşyalardan istifadə etməklə həyata keçirilən sahibkarlıq fəaliyyəti ilə məşğul olma vətəndaşlara, təşkilatlara və ya dövlətə xeyli miqdarda ziyan vurduqda habelə xeyli miqdarda gəlir əldə etməklə törədildikdə cinayət nəticəsində vurulmuş ziyanın (əldə edilmiş

gəlirin) iki misli miqdarında cərimə və ya altı ayadək müddətə azadlıqdan məhrum etmə ilə cəzalandırılır

Eyni əməllər:

-külli miqdarda ziyan vurduqda;

- külli miqdarda gəlir əldə etməklə törədildikdə;

- mütəşəkkil dəstə tərəfindən törədildikdə—cinayət nəticəsində vurulmuş ziyanın (əldə edilmiş gəlirin) üç misli miqdarında cərimə və ya bir ildən beş ilədək müddətə azadlıqdan məhrum etmə ilə cəzalandırılır

Cinayət Məcəlləsinin nəzərdə tutulmuş cinayətin obyektini sahibkarlıq fəaliyyəti sahəsində yaranan ictimai münasibətlər, habelə dövlətin, ayrı-ayrı təşkilatların və ya vətəndaşların qanunla qorunan mənafeləridir.

Təhlil olunan cinayət obyektiv cəhətdən maddi tərkibli cinayətdir. Onun obyektiv cəhəti aşağıdakılardan ibarətdir:

◆ Üç alternativ əməllə ifadə olunan qanunsuz sahibkarlıq fəaliyyəti;

◆ Vətəndaşlara, təşkilatlara və ya dövlətə xeyli miqdarda ziyan vurma, habelə xeyli miqdarda gəlir əldə etmə;

◆ Əməllə vurulmuş ziyan arasında səbəbli əlaqə.

Qanunsuz sahibkarlıq təqsirkarın elə fəaliyyətidir ki, həmin fəaliyyət qanunvericiliyə riayət edilməklə həyata keçirilseydi, normal sahibkarlıq fəaliyyəti olardı. Lakin şəxs müvafiq normativ aktların tələblərinə məhəl qoymayaraq belə fəaliyyətlə məşğul olduğundan onun əməli kriminal hesab edilir.

Qanunsuz sahibkarlıq fəaliyyəti üç alternativ əməldən ibarətdir:

◆ Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyi ilə müəyyən edilmiş qaydada dövlət qeydiyyatına alınmadan sahibkarlıq fəaliyyəti ilə məşğul olma;

◆ Xüsusi razılıq tələb olunduğu halda belə razılıq olmadan sahibkarlıq fəaliyyəti ilə məşğul olma;

◆ Lisenziyalaşdırma şərtlərinin pozulması ilə həyata keçirilən sahibkarlıq fəaliyyəti ilə məşğul olma.

Göründüyü kimi, hər üç əməl iki tərkib hissəsindən ibarətdir. Özü də hər üç əməlin tərkib hissələrindən biri sahibkarlıq fəaliyyəti ilə məşğul olmadır. Belə fəaliyyət lazımi qaydalara riayət edildikdə normal sahibkarlıq

fəaliyyətidir, lakin hər üç əməlin ikinci tərkib hissəsi ilə birləşdikdə təhlil edilən maddə üzrə cinayət məsuliyyəti yaradır.

Qanunsuz sahibkarlığın obyektiv cəhətinə daxil olan birinci kriminal əməlin digər tərkib hissəsi *Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyi ilə müəyyən edilmiş qaydada dövlət qeydiyyatına* alınmamadan ibarət hərəkətsizlikdir. Belə hərəkətsizlik o halda mövcud olacaqdır ki, şəxs normativ aktlarla müəyyən edilmiş qaydalara əsasən dövlət qeydiyyatına alınmaq üçün müvafiq orqana müraciət etməli olduğu halda, bunu etmir .

Təhlil edilən cənayətin törədilməsinin digər üsulunun – xüsusi razılıq tələb olunduğu halda belə razılıq almadan sahibkarlıq fəaliyyəti ilə məşğul olma əməlin ikinci tərkib hissəsi də hərəkətsizlikdən ibarətdir. Bu hərəkətsizlik qanunvericiliklə nəzərdə tutulmuş xüsusi razılığın alınmamasında ifadə olunur. Təhlil edilən əməl lisenziyanın dəyişdirilməli və ya onun müddətinin uzadılmalı olduğu halda bunun edilməməsi ilə də törədilə bilər .

Qanunsuz sahibkarlıq cinayətinin obyektiv cəhətinə daxil olan üçüncü əməlin ikinci tərkib hissəsi *lisenziyalaşdırma şərtlərinin pozulmasıdır*. Belə pozuntular aşağıdakılarla ifadə oluna bilər: lisenziyada nəzərdə tutulmayan fəaliyyətlə məşğul olma; həmin növ fəaliyyətin həyata keçirilməsi üçün zəruri şərtlərə (sanitariya-gigiyenik normalara, istehsal-təsərrüfat sahəsinin ölçülərinə və s.) riayət etməmə; müəyyən məsburi şərtlərə (əmtəələrə aksiz markası yapışdırma kassa aparatından istifadə və s.) məhəl qoymama; lisenziyada göstəriləndən artıq həcmdə məhsul istehsal etmə, işlər görmə, xidmətlər göstərmə və s. Qeyd edilən və bu kimi hərəkətlər yalnız o halda şərh edilən cinayət tərkibini yarada bilər ki, onların pozduğu şərtlər lisenziyada göstərilmiş olsun. Lisenziyada nəzərdə tutulmayan şərtlərin pozulması cinayət əməli hesab edilə bilməz.

Vurulmuş ziyan dövlətə, təşkilatlara və ya vətəndaşlara dəymiş əmlak itkisində, ayrı-ayrı şəxslərin sağlamlığına dəymiş zərərdə, habelə əldən çıxmış mənfəətdə ifadə oluna bilər. Hər bir halda vurulmuş ziyanla təqsirkarın kriminal əməli arasında *səbəbli əlaqə* müəyyən edilməlidir.

Əldə edilmiş gəlir dedikdə, təqsirkarın qanunsuz sahibkarlıq fəaliyyəti nəticəsində əldə etdiyi pul vəsaitlərinin, əmlakın və pulla ifadə oluna bilən digər maddi dəyərlərin məcmusu başa düşülməlidir. Belə gəlirin tərkibi və onun hesablanma qaydası şərh edilən maddədə nəzərdə tutulmadığından onun miqdarı müəyyən olunarkən vergi qanunvericiliyinə əsasən vergi qoyulanobyektlərin müəyyən edilməsi qaydalarından istifadə edilə bilər. Təhlil edilən cinayətin *subyektiv cəhəti birbaşa və ya dolayı qəsdlə* ifadə olunmuşdur. Təqsirkar qanunsuz sahibkarlıq fəaliyyəti ilə məşğul olduğunu

dərk edir, bununla vətəndaşlara, təşkilatlara və ya dövlətə xeyli ziyan vuracađını, habelə xeyli miqdarda gəlir əldə edəcəyini qabaqcadan görür və bunu arzu edir və ya buna Ő urlu surətdə yol verir. Cinayətin *motiv v  məqsədi* tövsif  c n əhəmiyyət kəsb etmir.

Bu cinayətin *subyektivi* 16 yaşına  atmıŐ, həyata keçirdiyi fəaliyyətlə əlaqədar dövlət qeydiyyatına alınmalı xüsusi razılıq (lisenziya) almalı və ya lisenziyalaşdırma Ő rtl rin  riayət etməli olan Ő xs ola bilər. Qeyd edilən *vəzifənin olmaması* təhlil edilən əməl üzrə cinayət məsuliyyətini istisna edir.

Cinayət Məcəlləsinin 192.2-ci maddəsində qanunsuz sahibkarlıđın aŐađıdaki t vsifedici əlamətləri nəzərdə tutulmuŐdur: Cinayət Məcəlləsinin 192.1-ci maddəsində göstərilən əməllərin külli miqdarda gəlir əldə etməklə törədilməsi; külli miqdarda ziyan vurmaqla törədilməsi; həmin əməllərin m t Ő kkil dəstə t r find nt r dilm si.

Yalan ci sahibkarlıq:

Yalan ci sahibkarlıq, yəni kredit almaq, rüsumlardan azad olmaq və ya digər əmlak mənfəəti əldə etmək, yaxud qadađan edilmiŐ fəaliyyəti gizlətmək məqsədi ilə sahibkarlıq fəaliyyətini həyata keçirmək niyyəti olmadan müəssisə və ya digər hüquqi Ő xsin yaradılması xeyli miqdarda ziyan vurduqda habelə xeyli miqdarda gəlir əldə etməklə törədildikdə cinayət nəticəsində vurulmuŐ ziyanın ( ld  edilmiŐ gəlirin) iki misli miqdarında cərimə və ya altı ayadək müddətə azadlıqdan məhrumetmə ilə cəzalandırılır.

Eyni əməllər:

-külli miqdarda ziyan vurduqda;

-külli miqdarda gəlir əldə etməklə törədildikdə;

-m t Ő kkil dəstə tərəfindən törədildikdə cinayət nəticəsində vurulmuŐ ziyanın ( ld  edilmiŐ gəlirin)  c misli miqdarında cərimə və ya bir ildən beŐ ilədək müddətə azadlıqdan məhrumetmə ilə cəzalandırılır. Yalan ci sahibkarlıđın obyektiv cəhəti sahibkarlıq fəaliyyətini həyata keçirmək niyyəti olmadan müəssisə və ya digər hüquqi Ő xsin yaradılmasından, belə əməlin nəticəsində xeyli miqdarda ziyan vurulmasından, habelə xeyli miqdarda gəlir əldə etməkdən v  həmin əməllə vurulmuŐ ziyan arasında səbəbli əlaqənin olmasından ibarətdir.

Təqsirkarın kriminal əməli sahibkarlıq fəaliyyətini həyata keçirmək niyyəti olmadan müəssisə və ya digər hüquqi şəxsin yaradılmasında ifadə olunur.

Müəssisə mülkiyyət formasından asılı olmayaraq qanuna müvafiq yaradılan və ictimai tələbatın ödənilməsi və mənfəət alması məqsədi ilə məhsul istehsal edən və satan, işlər görən və xidmətlər göstərən hüquqi şəxs olan müstəqil təsərrüfat subyektidir.

Mülki Məcəllənin 43.1 – ci maddəsinə əsasən, hüquqi şəxs qanunla müəyyənləşdirilən qaydada dövlət qeydiyyatından keçmiş, xüsusi yaradılmış elə bir qurumdur ki, mülkiyyətində ayrıca əmlakı vardır, öz öhdəlikləri üçün bu əmlakla cavabdehdir, öz adından əmlak və şəxsi qeyri – əmlak hüquqları əldə etmək və ya həyata keçirmək, vəzifələr daşımaq, məhkəmədə iddiaçı və ya cavabdeh olmaq hüququna malikdir.

Mülki hüquqdan məlum olduğu kimi, müəssisə də hüquqi şəxsdir. Lakin təcrübədə sahibkarlıq fəaliyyəti ilə məşgul olan hüquqi şəxslər çox vaxt məhz müəssisə formasında yaradıldığından qanunverici təhlil edilən maddədə «müəssisə» terminini işlətmişdir.

Müəssisələrin və digər hüquqi şəxslərin formaları və növləri Mülki Məcəllənin 4–cü fəslində verilmişdir. Lakin şərh edilən cinayətin obyektiv cəhətini istənilən hüquqi şəxsin deyil, yalnız kommersiya hüquqi şəxslərin yaradılması əmələ gətirə bilər, çünki qeyri – kommersiya hüquqi şəxslərinin əsas məqsədi, ümumiyyətlə, sahibkarlıq fəaliyyətini həyata keçirmək deyildir (MM-nin 43.5 – ci maddəsi). Ona görə də qeyri – kommersiya hüquqi şəxslərinin yaradılması, bu, başqa niyyətlə edilmiş olsa da belə, Cinayət Məcəlləsinin 193 maddəsi ilə məsuliyyətə səbəb ola bilməz.

Hüquqi şəxslərin yaradılması Mülki Məcəllənin 44-48-ci maddələri, «Hüquqi şəxslərin dövlət qeydiyyatı haqqında» AR qanunu ilə, habelə başqa qanunvericilik aktları ilə tənzimlənir. Mülki Məcəllənin 44.1 – ci maddəsinə əsasən, hüquqi şəxs dövlət qeydiyyatına alındığı andan mülki hüquqlara malikdir və mülki vəzifələr daşıyır. Başqa sözlə, hüquqi şəxs dövlət qeydiyyatına alındığı andan yaradılmış hesab edilir.

Adi halda müəssisə və ya hüquqi şəxsin yaradılması normal hadisədir. Lakin bu, sahibkarlıq fəaliyyətini həyata keçirmək niyyəti olmadan edildikdə, ictimai təhlükəli xarakter kəsb edir. Sahibkarlıq fəaliyyətini həyata keçirmək niyyətinin olmaması yalançı hüquqi şəxs yaradılmasında, yəni təsisçinin (təsisçilərin) kommersiya təşkilatının mövcudluğu faktından irəli gələn hərəkətləri etmək məqsədinin olmamasında ifadə oluna bilər. Yalançı hüquqi şəxs yaradılması mahiyyətcə yalançı mülki – hüquqi əqlərə oxşadığından, sahibkarlıq fəaliyyətini həyata keçirmək niyyətinin

olmamasını müəyyən edərkən yalançı mülki – hüquqi əqdlərə qiymət verilməsi zamanı istifadə edilən üsullar tətbiq edilə bilər. Belə niyyətin olmaması hüquqi şəxsin təsis sənədlərindən irəli gələn vəzifələrin yerinə yetirilməməsində, təsis sənədlərində nəzərdə tutulduğundan fərqli fəaliyyətin həyata keçirilməsində, hüquqi şəxsin qarşıya qoyduğu vəzifələrə nail olunması üçün zəruri olan maddi – texniki bazanın olmamasında və s. təzahür edə bilər.

Təhlil edilən cinayət təqsirkarın əməli nəticəsində xeyli miqdarda ziyan vurulduğu, habelə xeyli miqdarda gəlir əldə edildiyi andan başa çatmış hesab edilir.

Vurulmuş ziyan qanunsuz alınmış kreditdən, büdcəyə və büdcədən kənar fondlara ödənilməmiş rüsumlardan, əldən çıxmış mənfəətdən, habelə qadağan edilmiş fəaliyyətlə məşğul olma nəticəsində dəymiş real ziyandan ibarət ola bilər. Hər bir halda yalançı sahibkarlıqla vurulmuş ziyan arasında səbəbli əlaqə olmalıdır.

Cinayət Məcəlləsinin 193 – cü maddəsində nəzərdə tutulan cinayət subyektiv cəhətdən həm birbaşa, həm də dolaylı qəsdlə törədilir. Təqsirkar sahibkarlıq fəaliyyətini həyata keçirmək niyyəti olmadan müəssisə və ya digər hüquqi şəxs yaratdığını dərk edir, bu əməli ilə xeyli miqdarda ziyan vurulacağını, habelə xeyli miqdarda gəlir əldə ediləcəyini qabaqcadan görür və kredit almaq, rüsumlardan azad olmaq və ya digər əmlak mənfəəti əldə etmək, yaxud qadağan edilmiş fəaliyyəti qizlətmək məqsədi ilə bunu etməyi arzu edir (birbaşa qəsd) və ya buna şüurlu surətdə yol verir (dolaylı qəsd).

Subyektiv cəhətin daha bir zəruri əlaməti xüsusi məqsədlərin (kredit almaq, rüsumlardan azad olmaq və ya digər əmlak mənfəəti əldə etmək) olmasıdır. Həmin məqsədlər təqsirkarın qanunsuz hərəkətləri ilə həyata keçirilir, çünki təqsirkar təsis sənədlərində nəzərdə tutulmuş fəaliyyəti həyata keçirmədən həmin krediti, güzəştləri və ya digər mənfəəti almaq hüququna malik deyildir.

Qadağan edilmiş fəaliyyəti qizlətmə yalnız görünüş üçün edilən uydurma hərəkətlər yolu ilə həyata keçirilir. Belə uydurma hərəkətlər nəticəsində təsis sənədlərində nəzərdə tutulduğundan fərqli məqsədlər güdülür. Yalançı sahibkarlıq fəaliyyəti ilə qizlədilən qadağan edilmiş fəaliyyət kriminal xarakterli olduqda (məsələn, təqsirkar məişət kimyası

məmulatları istehsalı adı ilə narkotik maddələr emal etdikdə) əməl cinayətlərin məcmusu qaydasında tövsif ediləcəkdir (misal göstərilən halda – Cinayət Məcəlləsinin 193 – cü və 240 – ci maddələri ilə).

Yalançı sahibkarlıq cinayətinin subyektiv cəhəti özgənin əmlakını talama niyyətini əhatə etmədiyindən, talama niyyəti olduqda, dicər əlamətlərin mövcudluğundan asılı olaraq təqsirkarın əməli Cinayət Məcəlləsinin 178-ci (dələduzluq) və ya 179 – cu (mənimsəmə və ya israf etmə) maddəsi ilə tövsif ediləcəkdir.

Yalançı sahibkarlıq nəticəsində qanunsuz kredit alınması Cinayət Məcəlləsinin 195-ci maddəsi ilə tövsif edilə bilməz, çünki belə əməl 193-cü maddə ilə tam ehtiva olunur.

Cinayət Məcəlləsinin 193.2-ci maddəsində yalançı sahibkarlığın aşağıdakı tövsifedici əlamətləri verilmişdir: eyni əməllərin külli miqdarda ziyan vurmaqla törədilməsi; külli miqdarda gəlir əldə etməklə törədilməsi; mütəşəkkil dəstə tərəfindən törədilməsi.

Mütəşəkkil dəstə tərəfindən cinayət törədilməsinin anlayışı Cinayət Məcəlləsinin 34.3 – cü maddəsində verilir.

Vergi ödəməkdən yayınma

Keyli miqdarda vergiləri və ya məcburi dövlət sosial sığorta haqlarını ödəməkdən yayınma - üç ilədək müddətə müəyyən vəzifə tutma və ya müəyyən fəaliyyətlə məşğul olma hüququndan məhrum edilməklə və ya edilməməklə min manatdan iki min manatadək miqdarda cərimə və ya iki ilədək müddətə islah işləri və ya üç ilədək müddətə azadlıqdan məhrum etmə ilə cəzalandırılır.

Eyni əməllər:

- mütəşəkkil dəstə tərəfindən törədildikdə;

- külli miqdarda törədildikdə - üç ilədək müddətə müəyyən vəzifə tutma

və ya müəyyən fəaliyyətlə məşğul olma hüququndan məhrum edilməklə və ya edilməməklə üç ildən yeddi ilədək müddətə azadlıqdan məhrumetmə ilə cəzalandırılır.

Cinayət Məcəlləsinin 213-cü maddəsində nəzərdə tutulmuş cinayətin obyektivi dövlətin maliyyə fəaliyyəti sahəsində yaranan ictimai münasibətlərdir.

Vergilər istənilən dövlətin iqtisadi sisteminin zəruri həlqələrindən biri olub, ictimai həyatın bütün sahələrinin maliyyələşdirilməsi üçün başlıca mənbə rolunu oynayır. Ona görə də vergilərdən yayınma təkəcə ölkənin iqtisadi sistemini deyil, ictimai inkişafın digər istiqamətlərini də təhlükə altına alır.

Vergi Məcəlləsinin 11-ci maddəsinə əsasən, vergi dövlətin və bələdiyyələrin fəaliyyətinin maliyyə təminatı məqsədi ilə vergi ödəyicilərinin mülkiyyətində olan pul vəsaitlərinin özgəninkiləşdirilməsi şəklində dövlət büdcəsinə və yerli büdcələrə, habelə məqsədli dövlət fondlarına köçürülən məcburi, fərdi, əvəzsiz ödənişlərdir.

Vergilər bilavasitə mənbədən və bəyannamə üzrə ödənilir (VM-nin 5-ci mad.).

Cinayət Məcəlləsinin 213.1-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş cinayətin obyektiv cəhəti fiziki və hüquqi şəxslər tərəfindən AR qanunvericiliyində nəzərdə tutulmuş hallarda xeyli miqdarda vergiləri və ya məcburi dövlət sosial sığorta haqlarını ödəməkdən yayınmadan ibarətdir.

Vergi Məcəlləsinin 149-cu maddəsinə əsasən, AR-da daimi nümayəndəliyi olan qeyri-rezident fiziki şəxslər, vergiyə cəlb olunan gəliri Azərbaycan mənbəyindən olan və bu gəlirlərindən ödəmə yerindən vergi tutulmayan qeyri-rezident fiziki şəxslər, habelə ödəmə mənbəyində vergiyə cəlb olunması nəzərdə tutulmayan gəlirləri olan, müəlliflik hüquqlarının təqdim edilməsindən gəlirləri olan, yaxud AR-nın hüdudlarından kənarında gəlir əldə edən rezident fiziki şəxslər vergi orqanlarına bəyannamə verməlidirlər. Bundan başqa, vergi ödəyicisi AR-da sahibkarlıq fəaliyyətini dayandırdıqda, 30 gün müddətində vergi orqanlarına bəyannamə verməlidir.

Bəyannamə qanunvericilikdə müəyyən olunmuş quruluşa və əlamətlərə malik olan rəsmi sənəddir. Bəyannamənin təqdim edilməsi qaydası, habelə orada əks olunmalı olan məlumatlar VM –ə müvafiq olaraq qəbul olunmuş normativ-hüquqi aktlarla müəyyən ediləcəkdir.

Vergi Məcəlləsinin 149.2-ci maddəsinə əsasən, rezident fiziki şəxslər hesabat ilindən sonrakı ilin aprel ayının 15-dək, digər şəxslər isə – hesabat ilindən sonrakı ilin aprel ayının 1-dək vergi orqanlarına bəyannamə verirlər.

Cinayət Məcəlləsinin 213.1-ci maddəsinin məntinə əsasən, fiziki və hüquqi şəxslərin vergi ödəməkdən yayınması cinayətinin predmeti fiziki və hüquqi şəxslərin *gəlir vergisi*, habelə məcburi dövlət sosial sığorta haqları ola bilər.

Fiziki şəxslərdən gəlir vergisinin hesablanması üçün *vergitutma obyekt*i qismində aşağıdakılar çıxış edir: rezidentlərin gəlirləri üzrə: vergi ili üçün

rezidentlərin bütün gəliri ilə həmin dövr üçün Vergi Məcəlləsi ilə müəyyənləşdirilən gəlirlərdən çıxılan məbləğ arasındakı fərqdən ibarət olan vergiyə cəlb edilən gəlirlər; Azərbaycan Respublikasında daimi nümayəndəlik vasitəsilə fəaliyyət göstərən qeyri-rezident vergi ödəyiciləri üzrə: konkret dövrdə Azərbaycan mənbələrindən daimi nümayəndəliklə bağlı əldə edilən ümumi gəlirlə həmin dövrdə bu gəlirlərin əldə edilməsi ilə əlaqədar çəkilən və gəlirdən çıxılan məbləğ arasındakı fərq (VM-in 96-cı maddəsi).

Vergi Məcəlləsinin 97-ci maddəsinə əsasən, vergitutma obyektini kimi gəlirlərə maddəli işlə əlaqədar əldə edilən gəlir, maddəli işə aid olmayan fəaliyyətdən əldə edilən gəlir və vergilərdən azad edilən gəlirlərdən başqa bütün digər gəlirlər aiddir. Rezident vergi ödəyicisinin gəliri onun Azərbaycan Respublikasında və Azərbaycan Respublikasının hüdudlarından kənar əldə etdiyi gəlirdən ibarətdir. Qeyri-rezident vergi ödəyicisinin gəliri onun AR mənbələrindən əldə etdiyi gəlirlərdən ibarətdir.

Gəlir həm Azərbaycan manatında, həm də istənilən xarici valyutada ifadə olunmuş pul formasında, başqa fayda şəklində, habelə pula ifadə oluna bilən dəyərə malik əmlak şəklində ola bilər.

Fiziki şəxslərin gəlirlərinin bəzi növləri gəlir vergisindən azad edilmişdir. Bir sıra gəlirlər barəsində isə güzəştlər müəyyən edilmişdir. Gəlir vergisindən azadolmaların və güzəştlərin siyahısı VM-in 102-ci maddəsində verilmişdir.

Xərclər dedikdə, qanunvericiliklə nəzərdə tutulmuş vergi qoyulmalı olan gəlirin azalmasına səbəb olan fiziki şəxsin sərf etdiyi müxtəlif vəsaitlər başa düşülür.

Bəyannamə təqdim etməmə dedikdə, qanunvericiliklə bəyannamə verməsi məcburi hesab edilmiş fiziki şəxs tərəfindən bəyannamənin təqdim edilmə müddəti bitənədək onun müvafiq vergi orqanına verilməməsindən ibarət hərəkətsizlik başa düşülür.

Təhrif olunmuş məlumatların bəyannamədə göstərilməsi dedikdə, fiziki şəxsdən vergi tutulması üçün əsas olan gəlirlər və xərclər barədə həqiqətə uyğun gəlməyən istənilən məlumatın bəyannaməyə daxil edilərək vergi orqanına təqdim edilməsi başa düşülür. Həqiqətə uyğun olmayan məlumatlar gəlirlərin miqdarı, mənbəyi və vergitutma üçün əhəmiyyət kəsb edən digər məsələlər barədə, habelə xərclərin miqdarı, təyinatı barədə ola bilər. Şərhlən edilən maddənin mətninə əsasən, cinayət məsuliyyəti o halda mövcud olacaqdır ki, təhrif olunmuş məlumatlar gəlirlərin azaldılmasına və ya xərclərin artırılmasına yönəlmiş olsun. Bəyannaməyə daxil edilmiş məlumatların təhrif olunması qanunvericiliyinin təsiri ilə bağlı ortaya çıxan

mübahisələrin, habelə məhkəmə qaydasında həll edilməli olan mübahisələrin nəticəsi olduqda cinayət məsuliyyətindən söhbət gedə bilməz, çünki təhrif olunma fiziki şəxs tərəfindən bilə-bilə edilməlidir.

Vergi Məcəlləsinin 13.2.2-ci maddəsinə əsasən, hüquqi şəxs Azərbaycan Respublikasının və ya xarici dövlətin qanunvericiliyinə uyğun olaraq hüquqi şəxs statusunda yadılmış müəssisə və təşkilatlardır. Vergi qanunvericiliyinə müvafiq olaraq həm rezident, həm də qeyri-rezident hüquqi şəxslər vergi ödəyiciləridir.

Hüquqi şəxslərə aid vergitutma obyektlərinə hüquqi şəxsin mənfəəti, malların, xidmətlərin və ya işlərin əlavə olunmuş dəyəri, təbii ehtiyatlardan, o cümlədən torpaqdan istifadə, malların dəyəri, hüquqi şəxsin əmlakı və s. daxildir.

Cinayət Məcəlləsinin 213.1-cü maddəsində nəzərdə tutulmuş hüquqi şəxslərə aid olan cinayətin *obyektiv cəhəti* gəlirlər və xərclər barədə bilə-bilə təhrif olunmuş məlumatları təşkilatın mühasibat sənədlərinə daxil etməklə, yaxud digər üsulla xeyli miqdarda vergiləri və ya başqa icbari ödənişləri ödəməkdən yayınmada ifadə olunmuşdur.

Hüquqi şəxslərin gəlirlər və xərclər barədə *bilə-bilə təhrif olunmuş məlumatlar* dedikdə, gəlirlərin azaldılmasına, xərclərin artırılmasına və ya vergi tutulması üçün əhəmiyyət kəsb edən digər faktların qəsdən saxtalaşdırılmasına yönəlmiş həqiqətə uyğun gəlməyən. Yalan məlumatlar başa düşülməlidir. Məlumatların təhrif olunması müxtəlif üsullarla törədilə bilər (saxta sənədlərin tərtib edilməsi, gəlirlər və ya xərclər barədə məlumatların lazımi sənədlərə daxil edilməməsi və s.).

Təhrif olunmuş məlumatların təşkilatın mühasibat sənədlərinə daxil edilməsi o halda mövcud olacaqdır ki, həmin məlumatları əks etdirən rəsmi mühasibat sənədləri lazımi qaydada rəsmiləşdirilmiş olsun.

Təhlil edilən maddə üzrə məsuliyyətin yaranması üçün xeyli miqdarda vergilərin və ya məcburi dövlət sosial sığorta haqlarını ödənilməsindən yayınmaya yönəlmiş olmalıdır. Şərh edilən cinayət *formal tərkib* vasitəsilə ifadə olunmuşdur. Bəyannamə təqdim edilməsinin qanunverciliklə müəyyən edilmiş müddəti bitənədək bəyannamənin təqdim edilməməsi ilə və ya bilə-bilə təhrif olunmuş məlumatların daxil edildiyi bəyannamənin vergi orqanına təqdim edilməsi ilə, yaxud başqa üsulla vergilərin və ya məcburi dövlət sosial sığorta haqların faktiki ödənilmədiyi andan cinayət *baş çatmış* olacaqdır, çünki məhz bəyannamənin vergi orqanına təqdim edilməsi vergilərin və sair icbari ödənişlərin ödənilməsi ilə bağlı sonrakı hüquqi nəticələri törədir.

Cinayət Məcəlləsinin 213.1-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş cinayət *subyektiv cəhətdən birbaşa qəsdlə* törədilir. Təqsirkar qanunvericiliyə əsasən bəyannamə təqdim etməyə borclu olduğu halda bəyannamə təqdim etməməklə və ya bəyannamədə bilə-bilə təhrif olunmuş məlumatlar göstərməklə, yaxud digər üsulla xeyli miqdarda vergiləri və ya məcburi dövlət sosial sığorta haqlarını icbari ödənişləri ödəməkdən yayındığını dərk edir və bunu törətməyi arzu edir.

Cinayət Məcəlləsinin 213.1-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş cinayətin *subyektiv xüsusi*dir. Bu, vergi qanunvericiliyinə əsasən *bəyannamə verməli olan fiziki və hüquqi şəxs* ola bilər.

Cinayət Məcəlləsinin 213.2-ci maddəsində vergi ödəməkdən yayınmasının aşağıdakı *tövsiyə edici əlamətləri* nəzərdə tutulmuşdur: 1) eyni əməlin külli miqdarda törədilməsi; 2) mütəşəkkil dəstə tərəfindən törədilməsi.

Cinayət Məcəlləsinin 213-cü maddəsinin qeydinin 1-ci bəndinə əsasən, burada *külli miqdar* 50000 manatdan artıq olan məbləğə bərabərdir.

Təhlil edilən maddənin məzmununa əsasən, vurulmuş ziyan dedikdə, dövlət büdcəsindən və büdcədən kənar fondlardan gizlədilmiş vergilər və başqa məcburi ödənişlər başa düşülməlidir.

Şərh edilən cinayətin törədilməsi ilə *əldə edilmiş külli miqdarda gəlir* dedikdə, dövlət büdcəsindən və başqa fondlardan düzəldilmiş və vergi ödəyicisinin öz sərəncamında qanunsuz olaraq qalmış vəsaitin məcmusu başa düşülməlidir.

Mütəşəkkil dəstə tərəfindən cinayət törədilməsinin anlayışı Cinayət-Məcəlləsinin 34-cü maddəsində verilmişdir.

Aksiz markası ilə markalanmalı olan məhsulları (malları) belə marka olmadan satma, satış məqsədi ilə saxlama, istehsal binasının hüdudlarından kənara çıxarma və ya idxal etmə

Aksiz markası ilə markalanmalı olan məhsulları (malları) belə marka olmadan satma, satış məqsədi ilə saxlama, istehsal binasının hüdudlarından kənara çıxarma və ya idxal etmə

Aksiz markası ilə markalanmalı olan məhsulları (malları) belə marka olmadan xeyli miqdarda satma, satış məqsədi ilə saxlama, istehsal binasının hüdudlarından kənara çıxarma və ya idxal etmə - min manatdan üç min manatadək miqdarda cərimə və ya bir ilədək müddətə islah işləri və ya iki ilədək müddətə azadlıqdan məhrum etmə ilə cəzalandırılır.

-Vergi Məcəlləsinin 182 maddəsinə əsasən *Aksiz* – aksizli malların satış qiymətinə daxil edilən vergidir. Azərbaycan Respublikasının

ərazisində istehsal edilən, yaxud idxal olunan aksizli mallardan, vergilərdən azad edilən mallar istisna olunmaqla, aksiz tutulur.

-Xarakterindən və ictimai təhlükəlilik dərəcəsindən asılı olaraq araşdırılan cinayətin birinci bəndinə əsasən təsnifatı – böyük ictimai təhlükə törətməyən cinayətdir (CM, m.15);

-Göstərilən cinayətin bilavasitə obyektı – büdcənin formalaşmasının aksiz markalanmasından yayındırılmış məbləğdə ifadə olunan mənafeyi;

-Cinayətin predmeti – aksiz markası ilə markalanmalı olsa da, belə markasız xeyli miqdarda satılan, satış məqsədi ilə saxlanılan, istehsal binasının hüdudlarından kənara çıxarılan və ya idxal edilən məhsullar (mallar);

-Cinayətin obyektiv cəhəti – aksiz markası ilə markalanmalı olan məhsulların (malların) belə marka olmadan satılmasında, satış məqsədi ilə saxlanmasında, istehsal binasının hüdudlarından kənara çıxarılmasında və ya idxal edilməsində ifadə olunur;

-Cinayət məsulliyətinə cəlb etməyə imkan verən yaş həddi – on altı. Burada, cinayət törədərkən on altı yaşı tamam olmuş, lakin on səkkiz yaşına çatmayan şəxslər yetkinlik yaşına çatmayanlar hesab olunur.

-Təqsirin forması – birbaşa qəsd (CM,m.25.2);

-Cinayət tərkibinin quruluşuna görə bölgüsü – formal;

-Cinayət təqibinin növü – ictimai ittiham qaydasında. Cinayət təqibi təhqiqatçı, müstəntiq və ya prokuror tərəfindən həyata keçirilir(CPM, m.37,38);

-Cinayət işi üzrə ibtidai istintaqı aparan orqanlar – bu işi başlamış Azərbaycan Respublikasının Vergilər Nazirliyi və ya Dövlət Gömrük Komitəsi(CPM, m.215);

Eyni əməllər:

- külli miqdarda törədildikdə;

- təkrar törədildikdə;

- qabaqcın əlbir olan bir qrup şəxs tərəfindən törədildikdə

- beş ilədək müddətə azadlıqdan məhrum etmə ilə cəzalandırılır.

-Xarakterindən və ictimai təhlükəlilik dərəcəsindən asılı olaraq araşdırılan cinayətin birinci bəndinə əsasən təsnifatı –az ağır cinayətdir (CM, m.15);

-Göstərilən cinayətin bilavasitə obyektı – büdcənin formalaşmasının aksiz markalanmasından yayındırılmış məbləğdə ifadə olunan mənafeyi;

-Cinayətin predmeti – aksiz markası ilə markalanmalı olsa da:

- külli miqdarda;

- təkrarən;

- qabaqcadan əlbir olan bir qrup şəxs tərəfindən aksız markası olmadan satılan, satış məqsədi ilə saxlanılan, istehsal binasının hüdudlarından kənara çıxarılan və ya idxal edilən məhsullar (mallar);

-Cinayət məsuliyyətinin ağırlaşdırıcı halları – aksız markası ilə markalanmalı olan məhsulların (malların) belə marka olmadan satılmasında, satış məqsədi ilə saxlanmasında, istehsal binasının hüdudlarından kənara çıxarılmasında və ya idxal etmənin:

a) küllimiqdarda;

b) təkrar(burada təkrar dedikdə, CM-nin eyni bir maddəsi ilə nəzərdə tutulmuş cinayətin iki dəfə və ya iki dəfədən çox törədilməsi başa düşülür. Əvvəllər törədilən cinayətə görə məsuliyyətdən azad olunduğu, yaxud məhkumluğunun ödənildiyi və ya götürüldüyü cinayətlər təkrarlıq əlamətində nəzərə alınmır

c) qabaqcadan əlbir olan bir qrup şəxs tərəfindən törədilməsində ifadə olunur;

- Cinayət məsuliyyətinə cəlb etməyə imkan verən yaş həddi – on altı. Burada, cinayət törədərkən on altı yaşını tamam olmuş, lakin on səkkiz yaşına çatmayan şəxslər yetkinlik yaşına çatmayanlar hesab olunur.

- Təqsirin forması – birbaşa qəsd (CM,m.25.2);

- Cinayət tərkibinin quruluşuna görə bölgüsü – formal;

- Cinayət təqibinin növü – ictimai ittiham qaydasında. Cinayət təqibi təhqiqatçı, müştəntiq və ya prokuror tərəfindən həyata keçirilir(CPM, m.37,38);

- Cinayət işi üzrə ibtidai istintaqı aparan orqanlar – bu işi başlamış Azərbaycan Respublikasının Vergilər Nazirliyi və ya Dövlət Gömrük Komitəsi

Nəzarət sualları:

1. Cinayət hüququnun predmetini hansı münasibətlər təşkil edir?

2. Cinayət hüququnun metodu və prinsipləri hansılardır?

3. Cinayətin obyektivi və obyektiv cəhəti, subyektivi və subyektiv cəhəti dedikdə nə başa düşülür?

4. Vergi hüquq pozuntusu tərkibinin ünsürləri hansılardır?

5. *Cinayət tərkibli vergi hüquq pozuntuları hansılardır?*

6. *Səyyar vergi yoxlamalarının keçirilməsi zamanı Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsinin hansı maddələrində nəzərdə tutulan cinayətlərlə bağlı aşkar edilmiş faktların sənədləşdirilməsi və aidiyyəti üzrə göndərilməsi nəzərdə tutulur?*

7. *Operativ vergi nəzarəti tədbirlərinin keçirilməsi zamanı Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsinin hansı maddələrində nəzərdə tutulan cinayətlərlə bağlı aşkar edilmiş faktların sənədləşdirilməsi və aidiyyəti üzrə göndərilməsi nəzərdə tutulur?*

8. Qanunsuz sahibkarlıq fəaliyyətinin formaları hansılardır?

9. Yalançı sahibkarlıq fəaliyyətinin formaları hansılardır?

10. "Vergi ödəməkdən yayınma" cinayəti ağırlıq dərəcəsinə görə hansı cinayətlərə aiddir?

11. Saxta müflisləşmə, yəni kommersion təşkilatının rəhbəri və ya mülkiyyətçisi, habelə fərdi sahibkar tərəfindən kreditora olan borcun ödənilməsinə təxirə salmaq və ya möhlət almaq, habelə borcun azaldılmasına nail olmaq və ya borcu ödəməkdən yayınmaq üçün kreditora aldatmaq məqsədi ilə özünü bilə-bilə yalandan ödəmə qabiliyyəti olmayan elan etməsi xeyli ziyan vurduqda hansı məsuliyyət tədbirinə səbəb olur?

Müstəqil öyrənmə üçün tapşırıqlar:

1. Başa çatmış və başa çatmayan cinayət dedidə nə başa düşülür?

2. Cəzadan şərti olaraq vaxtından əvvəl azad etmə tətbiq edilərkən məhkəmə məhkumun üzərinə icra edilməli olan hansı vəzifələri qoya bilər?

3. Qanunsuz sahibkarlıq fəaliyyətinin hüquqazidd əməl kimi obyektiv cəhəti dedikdə nə nəzərdə tutulur?

4. Vergi ödəməkdən yayınma cinayətinin subyektiv cəhəti hansılardır?

5. Yalançı sahibkarlıq fəaliyyətinin obyektiv hansı münasibətlərdir?

6. Hüquqi şəxslərə cinayət–hüquqi tədbirlərin tətbiq olunmasının əsasları hansılardır?

7. Hüquqi şəxslərə cinayət–hüquqi tədbirlərin tətbiq olunmasının şərtləri hansılardır?

Ədəbiyyat:

1. Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası

2. Azərbaycan Respublikasının Cinayət məcəlləsi